

Vlaamse en Franstalige universiteiten slaan de handen in elkaar voor grootschalig onderzoek naar de geschiedenis van de toverlantaarn in België

België en de toverlantaarn: beeldcultuur anno 19^e eeuw

The Excellence of Science kent 3,7 miljoen euro toe voor fundamenteel onderzoek naar de geschiedenis van het eerste visuele massamedium in België. Een team van onderzoekers aan twee Vlaamse en twee Franstalige universiteiten zal in samenwerking met een kunsthogeschool en internationale partners vier jaar onderzoek verrichten naar de toverlantaarn in België.

Lang voor er sprake was van sociale media, cinema en Powerpoint waren beelden al een belangrijk communicatiemiddel. Zo zorgde de toverlantaarn of 'laterna magica' voor heel wat boeiende en leerrijke momenten. Zeker in de negentiende eeuw was de lantaarn enorm populair. Met deze uitvinding projecteerde men doorzichtige afbeeldingen op glasplaten op de muren van theaters, scholen en in huiselijke kring. Maar ook rondtrekkende showlui met lantaarns op hun rug gaven publieke lantaarnvertoningen op kermissen.

“De toverlantaarn is een van de eerste visuele massamedia. Het werd gebruikt in onderwijs, religie, politiek maar ook in wetenschap en kunst om visueel te communiceren” legt prof. Kurt Vanhoutte (UAntwerpen) uit. “Het team bestaat bijgevolg uit onderzoekers uit cultuur- en wetenschapsgeschiedenis, media- en communicatiewetenschap, en film- en theatergeschiedenis. Samen onderzoeken we welke rol de toverlantaarn speelde in de eerste honderd jaar van de Belgische geschiedenis.”

Dit Belgische project sluit aan bij een internationale trend. “Sinds enkele jaren wordt de toverlantaarn erkend als een belangrijke drager van Europees erfgoed” zegt prof. Frank Kessler van de Universiteit Utrecht. “Vaak wordt de historische waarde van de platen onderschat en weet men niet wat er met een grote collectie moet gebeuren of hoe deze bewaard moet blijven.” Daarom werken Europese universiteiten nauw samen met verzamelaars en musea om deze kwetsbare drager te digitaliseren en conserveren.

Ook in België zijn er heel wat collecties gevonden. Tijdens een vooronderzoek kwamen dr. Sabine Lenk en dr. Nele Wynants, onderzoekers aan de universiteiten van Antwerpen en Brussel, al 100.000 glasplaten tegen in Belgische musea, bibliotheken en universiteiten. Vermoedelijk zijn er nog veel meer. De onderwerpen zijn erg divers en variëren van aardrijkskunde, anatomie, microscopie en astronomie. Ook politici, religieuzen en vrijmetselaars projecteerden beelden van heiligenlevens, verre reizen, kolonies en symbolen om hun gedachtegoed te verspreiden. “Deze collecties bieden een unieke kijk op de Belgische beeldcultuur sinds het ontstaan van het land. Ze zijn een belangrijke en noodzakelijke aanvulling op de gekende geschreven bronnen”, aldus de onderzoekers.

Het Excellence of Science (EOS) programma dat vorig jaar voor het eerst gelanceerd werd door de Belgische overheid vormt het ideale kader voor dit onderzoek. Het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO) en haar Franstalige tegenhanger Fonds de la Recherche Scientifique (F.R.S.-FNRS) hebben in de eerste oproep in totaal aan 38 onderzoekersconsortia samen 118 miljoen euro toegekend voor het uitvoeren van excellent basisonderzoek voor een periode van vier jaar. Het EOS-programma maakt onderzoekssamenwerking tussen de gewesten en regio's mogelijk door de financiering van excellente onderzoekersconsortia, bestaande uit onderzoeksgroepen van beide gemeenschappen en eventueel aangevuld met federale en internationale onderzoeksgroepen.

Praktisch:

Project Titel: B-Magic. The Magic Lantern and its Cultural Impact as Visual Mass Medium in Belgium (1830-1940)

Onderzoeksdomein: Humane wetenschappen – performance studies, cinema en media studies, stadsgeschiedenis, wetenschapsgeschiedenis, semiotiek, visuele analyse en narratologie, politieke en communicatiewetenschappen.

Woordvoerder- coördinator : prof. Kurt Vanhoutte (UAntwerpen)

Partners: prof. VANHOUTTE Kurt, prof. VAN DAMME Ilja (Universiteit Antwerpen), prof. NASTA Dominique, prof. VANHAESEBROUCK Karel (Université libre de Bruxelles), WILS Kaat (KULeuven), prof. MARION Philippe (Université Catholique de Louvain), dr. CARELS Edwin (KASK Gent), prof. KESSLER Frank (Universiteit Utrecht)

Excellence of Science (EOS) programma : <http://www.eosprogramme.be/>

Meer weten?

Prof. Kurt Vanhoutte: kurt.vanhoutte@uantwerpen.be (+32 497 46 14 28)

Dr. Sabine Lenk: S.Lenk@uu.nl

Dr. Nele Wynants: nele.wynants@ulb.ac.be (+32 486 11 52 45)